

La Renovació Pedagògica

Reflexions després d'un Congrés

Uns més de prop, d'altres més de lluny, tots recordem que el mes de desembre passat es va celebrar a Barcelona el I Congrés de Moviments de Renovació Pedagògica, al qual van participar Moviments de totes les Comunitats Autònomes. D'aquest Congrés, que tenia per tema precisament la renovació pedagògica, n'hem parlat ja diverses vegades en aquestes pàgines de «Perspectiva Escolar».

Fruit d'aquesta extraordinària trobada de mestres d'arreu, en representació de molts més mestres, varen ser una sèrie de conclusions elaborades al llarg de cinc dies de treball intens.

«Perspectiva Escolar» ha cregut convenient de fer-se ressò una vegada més d'aquest esdeveniment tan important en l'educació, dedicant un número monogràfic al comentari d'aquestes conclusions. I és aquest que teniu a les mans.

Diem comentari, perquè les conclusions, tal com es varen elaborar, es troben en procés de publicació. Aquí hi trobareu, més aviat, articles de diversos participants al Congrés, que des de fa anys treballen i reflexionen sobre el tema i que, havent-se llegit a fons allò que es va concloure, ens fan saber les seves impressions, tot subratllant allò que els ha semblat més interessant, fent una síntesi del treball, o explicant el procés seguit en el debat.

Per emmarcar el treball del Congrés, es varen dissenyar, per part de la Comissió Organitzadora, unes línies bàsiques, entorn de tres Blocs Temàtics: Escola, Formació de Mestres i Moviments de Renovació Pedagògica.

Dintre d'aquests blocs, degudament desenrotllats, els diferents Moviments varen elaborar, recollir, sintetitzar i presentar un total de 150 ponències que serviren de base al treball durant el Congrés. Per fer efectiu i aprofundir aquest treball, es varen formar Comissions i Grups de Treball.

El Bloc Temàtic ESCOLA estava distribuït en les següents comissions, que responen als articles que presentem en aquest número:

Bases pedagògiques de l'Escola Pública
Curriculum escolar
Nivells educatius
Gestió, participació i organització de l'escola
Tipus d'escola i educació compensatòria
L'escola rural

El segon Bloc Temàtic, FORMACIÓ DELS MESTRES, no es tracta en aquest número atès que en aquest moment s'està fent, a nivell oficial, un projecte nou. D'altra banda, «Perspectiva Escolar» ha previst dedicar un monogràfic a aquest tema, dins del qual es farà referència a les conclusions del Congrés.

El tercer Bloc, MOVIMENTS DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA, va tenir una única Comissió i té, per tant, un sol article.

Volem remarcar que, tenint en compte els diversos llocs d'origen, els diversos nivells d'experiència dels participants i dels mateixos Moviments, semblava difícil d'arribar a acords. No obstant això, el llenguatge era comú i en pràcticament tots els grups es va aconseguir que les conclusions, més o menys profundes i encertades, fossin assumides per la pràctica totalitat dels Moviments, com es va demostrar en el Ple de Conclusions. Considerem això molt positiu tant de cara als mateixos resultats del treball del Congrés, com de cara a la relació entre els diversos Moviments i en últim terme, de cara a la Renovació de l'Escola que és, en definitiva, l'objectiu comú de tots i per al qual treballem.

Bases pedagògiques de l'Escola Pública

per Joaquim Franch

En el moment de redactar unes notes de síntesi i de valoració del I Congrés dels MRP, és difícil de fer tota la justícia que es mereixen la densitat dels debats, la voluntat de superar la diversitat de punts de partença, la intensitat del treball cada vegada que el temps se'ns tirava al damunt... i, per a mi, és encara més difícil en la mesura que ho vaig viure amb el neguit addicional que genera el fet d'exercir com a moderador d'una subcomissió que havia de debatre temàtiques particularment generals i un pèl abstractes.

Abans de passar a resumir el que, des de la meua perspectiva, va constituir l'essencial i el diferencial de la discussió menada —vist des de Catalunya i, particularment, des de Rosa Sensat— voldria posar de manifest algunes de les condicions en les quals va produir-se el treball de les Jornades:

1. En primer lloc, la relació entre el treball a fer i el temps disponible se'ns girava sovint en contra i esdevenia un factor de tensió.

2. En segon lloc, es podia constatar una diversitat molt gran entre els participants: entre la capacitat de raonar globalment i la dificultat de fer-ho, entre la predisposició a escoltar-se i el partit pres, entre les actituds flexibles i el pinyó fix.

(Un detall: només una de les més de vint ponències presentades al grup de treball acomplia els requisits d'extensió i d'esquema conceptual proposats per l'organització.)

3. En tercer lloc, la diversitat entre els MRP apareixia parcialment en la diversitat dels llenguatges emprats: hi ha MRP més vells i n'hi ha de més joves. L'extensió del procés conceptual i de treball menat per alguns —cosa que no implica necessàriament una perfecta actualització de la seva tasca i dels seus plantejaments pre-

sents— genera llenguatges potser més precisos però al mateix temps més hipotecats que en el cas dels altres, que són llenguatges de menor depuració, però d'un vigor i d'una combativitat desitjables per a tots.

Per la resta, penso que una possible ordenació del treball fet a la comissió dedicada a elaborar les Bases Pedagògiques de l'Escola Pública hauria de subratllar dues línies de reflexió, l'una centrada en la denúncia d'algunes de les dimensions estructurals de l'actual Escola Pública i en la formulació de les propostes d'alternativa més desitjables i l'altra, centrada en algunes dimensions ètiques del projecte d'escola que es voldria realitzar.

La crònica del debat de la comissió hauria de cloure's amb les referències que s'hi varen produir al marc d'acció que els mestres requerien per tal de gaudir d'unes condicions de treball favorables a les opcions que s'enunciaren.

1. Denúncies i propostes

Una crònica exhaustiva d'aquest nivell del debat fora massa extensa, cosa que obliga a centrar-se en el més essencial —tot i el risc que algú pugui considerar poc o mal acollides les seves aportacions.

1.1. Eficàcia i funció de l'escola

L'aportació dels companys d'Adarra i les conclusions del Congrés de Sevilla varen ser el fil conductor d'aquesta reflexió.

Allò que es denunciava va ser el que anomenàvem l'orientació «eficacista» de l'escola que es plantejava com la propensió a l'obtenció de resultats immediats, mesurables —amb el suport de tècniques diverses— i normalment centrats en l'àmbit de

4 l'adquisició de coneixements. La discussió va emfatitzar fins a quin punt aquests plantejaments resulten externs als nois i noies i el fet que solen fonamentar-se en esquemes conceptuals que eren titllats de conductistes i als quals s'atribuïa una intencionalitat no pas sempre explícita de domesticació més que no pas de veritable educació.

La contrapartida elaborada a les Jornades s'afirmava en un seguit de prioritats a tenir en compte i que esbossarien el que s'anomenava un model «constructiu» de l'escola en el qual «els nens siguin capaços de construir amb els altres la seva pròpia realitat». Trets enunciats com a components d'aquest model són els següents:

- La conveniència que l'escola s'adreci a la totalitat dels nois i noies, que esdevingui capaç d'acollir-ne les necessitats i el moment maduratiu i de tenir-ne en compte els interessos.
- La conveniència que l'adquisició del domini de la realitat sigui concebuda com un procés que cada noi o noia efectua partint de les condicions en què es troba.
- La necessitat de potenciar a l'escola algunes dimensions que habitualment hi són menystingudes: la intuïció, la imaginació, la comunicació en profunditat amb els altres, la capacitat de percepció, la sensibilitat a l'harmonia amb la natura, el desplegament d'actituds, «tendres, afectives i solidàries»...

L'imperatiu d'acollir la diversitat —i de paliar la desigualtat i la marginació— sense renunciar a aconseguir uns objectius comuns.

En un mot, i potser com a forma de reacció possible enfront d'una suposada eficàcia entesa de manera uniforme per a tots els nois i noies, es valorava el reconeixement de la identitat i del potencial de cadascú, de la possibilitat que té d'optimitzar el seu desplegament personal.

1.2. Cultura i colonització

El tema va ser suscitat i defensat amb força pels companys de les Canàries en termes tan concrets com ho és la seva experiència. La comissió va fer de caixa de ressonància tot procurant d'amplificar les seves formulacions en el sentit de plantejar-se com una de les finalitats de l'educació «la defensa i la potenciació de la identitat cultural de cada poble com a sistema diferencial de valors i com a particular aportació a la cultura universal, eliminant les relacions de dominació d'unes cultures sobre les altres».

És important de subratllar l'afirmació en to positiu que es fa i que és completada per la consideració de la conveniència que l'educació desenvolupi igualment «la capacitat crítica per a la recepció dels elements culturals positius dels altres pobles».

2. Dimensions ètiques d'un projecte d'escola

Si bé les consideracions que segueixen podrien ésser ben encaixades a l'apartat primer pel que contenen de denúncia i de proposta, he preferit de referir-les a un segon conjunt de temes abordats a les jornades pel fet que, en general, aquestes reflexions varen produir-se en el marc d'una consideració més àmplia: la que els valors s'han de viure, que l'escola ha d'ajudar els nois i noies a afermar les seves opcions a partir del viscute.

En el concret, aquesta reflexió va repetir-se referint-la a diverses dimensions de l'experiència de la realitat que els nois i noies fan a l'escola. De totes, voldria subratllar-ne tres: la primera per la reiteració amb què va plantejar-se —fins al punt que va constituir-se en un element vertebrador d'aquest sector de la reflexió— i les altres dues per la novetat de la temàtica o per la solidesa del discurs.

2.1. Compensar la desigualtat de les noies

L'afirmació central en aquest camp fou la necessitat que nois i noies rebin, junts, una mateixa educació. Ara bé, donada la situació actual de les noies, això exigeix un esforç de compensació que, en el parer dels defensors de la ponència ben acollit per la resta del grup, hauria de concretar-

se en accions adreçades a fer prendre consciència als mestres de la magnitud del problema i a induir-los a revisar les seves actituds, a donar suport a les noies ja que viuen una situació d'inferioritat i a introduir en llibres i programacions les rectificacions necessàries per tal de no perpetuar la situació i de superar-la activament.

2.2. Canviar la relació amb la natura

El discurs desenvolupat en aquest terreny no era pas independent del que acabo d'exposar, ja que s'elaborava des de la perspectiva d'una forma actual de relació —una relació de dominació, en alguns moments qualificada com a masculista— i s'orientava al que eufemísticament s'anomenava «solidaritat» i «cooperació» amb la natura, volent expressar la capacitat d'inscrir-se, de prendre part en un procés que ultrapassa cada individualitat i cada col·lectivitat particular.

2.3. La pau i l'elaboració dels conflictes

Aquesta ponència fou injustament arraconada a l'últim minut de les Jornades, potser per la discreció del company d'Acció Educativa que l'havia presentat. Val a dir, però, que el fons del discurs va anar fent-se present en diversos moments del debat de tot el conjunt.

El Palau de Congressos de Montjuïc, seu del I Congrés de Moviments de Renovació Pedagògica de l'Estat espanyol, celebrat els dies 5-10 de desembre de 1983

Acte oficial d'inauguració amb l'assistència del conseller d'Ensenyament de la Generalitat, senyor Joan Guitart, de la Regidora d'Ensenyament i Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, senyora M.ª Aurèlia Capmany i dels representants dels diversos Moviments de Renovació Pedagògica

La ponència proposava —amb el que això implica per a l'educació— la consideració de la pau com un valor ètic a assolir activament —i ultrapassant, consegüentment, la concepció que la redueix a l'absència de guerra. L'aportació de suggeriments relatius a les actituds que poden ésser elaborades en el quotidià —respecte, cooperació, solidaritat...— i a possibles vies d'elaboració dels conflictes completaven l'esquema d'una de les ponències més reeixides de les que varen llegir-se en aquest grup.

3. Un marc de treball que permeti d'avançar

Al llarg de les Jornades varen produir-se amb freqüència situacions en les quals, després d'haver arribat a acordar grans objectius o a besllumar solucions a qüestions preocupants, algú recordava que objectius o solucions eren difícils d'assolir sense la concurrència d'unes condicions favorables. En aquest darrer apartat, intentaré de resumir aquells aspectes del marc d'acció dels mestres que varen ser citats explícitament.

3.1. El grup-classe com a marc immediat

La problemàtica de les relacions entre els nois i entre aquests i el mestre fou de les que emergiren de forma sovintejada al llarg dels debats. Des del primer moment s'havia afirmat que la incidència del grup sobre els seus membres era un element «clau» en la formació de la personalitat.

Partint d'una de les ponències, s'analitzaren diversos camps de fenòmens en els quals emergeix la realitat del grup —afectivitat, organització, poder i influència, treball i projectes, valoracions col·lectives i possibilitat de regular-se com un tot— i s'acabà afirmant que cal instaurar la comunicació de persona a persona i, partint d'aquesta premissa, incidir sobre el col·lectiu que és el grup-classe en dues direccions: posant a disposició d'aquest un projecte de treball i de relació per tal que es contrasti i pugui esbossar el seu propi projecte i fomentant els grups d'estris perquè puguin regular els conflictes que s'hi manifesten.

3.2. La relació de l'escola amb la vida

No és pas un tema nou, certament. I, malauradament, tampoc no és nou que aquest tema reaparegui amb tanta freqüència a les sessions de treball de professionals de l'ensenyament.

No va dir-se res de nou, però, si se'm permet una reflexió més personal que les precedents, m'agradaria dir que al llarg de les jornades vaig tenir en alguns moments la sensació que hi ha qüestions a propòsit de les quals els mestres no seran mai satisfets del tot i que no sabria dir si això ha d'imputar-se a les dificultats de tot ordre que ens trobem i que ens fan poc i mal abastables algunes de les nostres ambicions o bé perquè hi ha algunes constants de reflexió que, en una certa mesura, són utòpiques, en el millor dels sentits possibles de la utopia.

O, altrament dit, aquestes ambicions només són realitzables en una certa mesura que depèn de factors circumstancials, evidentment, i mai no deuen concórrer tots els factors necessaris per tal que puguin assolir-se del tot.

3.3. El recordatori

Mai no és de més el tornar a fer presents les més velles, arrelades i, segons com vulgui mirar-se, les més professionals de les aspiracions dels mestres. Algú comentava a les jornades que ara pot ser més necessari que mai.

Idò, inevitable, en arribar al final, als moments d'elaboració intensa d'alguns problemes, sorgien algunes de les qüestions que configuren el marc «administratiu» de l'ofici. Em penso que no cal explicar-les, però procuraré d'enumerar-les totes:

- el problema de la continuïtat dels clausures com a condició per a la constitució d'equips d'escola;
- les xifres: nombre de nois per aula, nombre d'aules per escola...
- la necessitat de racionalitzar els recursos que s'aboquen a l'escola;
- la necessitat de flexibilitzar les programacions i de donar-hi cabuda a elements aparentment poc productius...

Em penso que ja hi havia consciència que tot plegat no és pas fàcil, però...

4. Al final, una qüestió

Ja he insinuat en el preàmbul que en les Jornades podia detectar-se que hi ha MRP de diverses generacions. Ara voldria afegir que em penso que ens necessitem.

Confesso que en alguns moments dels debats vaig experimentar allò que en diuen irritació: per la parcialitat d'alguns punts de mira, per la insistència en els mateixos arguments, per la sensació que es debatten coses que, d'alguna manera, hem resolt —i que es debatten com si es tractés de la darrera descoberta—, per la manifesta incapacitat d'alguns dels participants per a comunicar veritablement.

Ara, uns mesos després, matisaria aquestes impressions en el sentit que contes vells poden explicar-se amb paraules noves, que la sensació d'haver superat un problema no sempre equival a haver-lo superat efectivament ni definitiva, que l'intercanvi entre idèntics no és intercanvi. La diversitat dels MRP és una riquesa —perdoneu el tòpic— en la mesura que es preservi la capacitat d'expressar-se i d'escoltar-se i la sensibilitat als problemes dels altres —que és una garantia de la sensibilitat envers els propis problemes.

Em penso que Rosa Sensat té un paper important en aquest concert, que del que faci o deixi de fer depenen algunes coses significatives.

L'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat van donar la benvinguda als mestres en sengles actes de recepció al Saló de Cent...

